

Hilmi SABUNCU

Prof. Dr., Yeditepe Üniversitesi Temel Bilimleri Bölümü,
İşçi Sağlığı Öğr. Üyesi

Bütün yaşamım boyunca, fikirleri, düşünceleri, öğretim üyeliği, idareciliği, aile yapısı, uygarlığı gibi daha nice özellikleri ile hep örnek aldığım, ama henüz hiç bir özelliğine tam ulaşamadığım değerli insan, sevgili hocam Prof. Dr. Turhan Akbulut'u, bu kısacık yazıda size tanıtmaya çalışacağım. Bu tanıtımda eksiksiz ve objektif olabilmek için, sevgili hocamın kendi ağzından kaydettiğim, yaşam hikayesini sizlere bire bir aktarmak istiyorum.

“Hayatımın nasıl başlayıp, nereye gittiğini kestirmem mümkün olmadı. Ankara lisesi'ni bitirince seçeceğim mesleği düşündüm ve mühendis olmaya karar verdim. Hayatta örnek almak istediğim tek adam, teyzemin ođlu Prof. Dr. Nusret Fişek, o sırada tıbbiyenin son sınıfında idi ve bana “Bırak mühendisliği gel tıbbiyeye” dedi. Ben de sonuçta tıbbiyeye girdim. 1942-43 İstanbul Üniversitesi Tıp Fakóltesi'nden mezun olduktan sonra, Cerrahpaşaa ve Şişli Çocuk Hastane'lerinde dahiliye uzmanlığı eğitimine başladım, bir temmuz günü imtihan bitti ve ben dahiliye uzmanı oldum. Hocam rahmetli Dr. Kemal Saracođlu beni şef muavini olarak istedi ve bakanlıktan kadro talep etti. Gerekli formaliteler zaman alacağından ve o an bir iş bulmam gerektiğinden, ertesi gün, Sümerbank Hereke Fabrikası'ndaki sağlık bölümünde dahiliye uzmanı kadrosuna başvurmak için, eşim Piraye ile beraber Hereke'ye hareket ettik. 1949'larda Hereke'nin yolu falan yoktu. Günde 5 defa banliyö treni geçerdii, biz de tren ile Hereke'ye geldik ve işletme müdü-

PROF. DR. TURHAN AKBULUT

ÜLKEMİZDE İŞÇİ SAĞLIĞININ HOCASI

rünü bulduk. Çalışmak istediğimi söyledim. Biz müdür ile konuşurken kapı açıldı ve beyaz gömlekli, sonradan sağlık memuru olduğunu öğrendiğim birisi, 5 işçi ile birlikte içeri girdi. Gelenler, işçi temsilcileri idi. Konuşmamız kesildi ve gelenler müdüre şikâyetinde bulundular. “Bu yörede yeterli doktor olmadığından hasta aile bireylerimizi İzmit'e götürüyoruz. Burada sağlık bölümünün başındaki doktor cerrah olduğu için buna mecbur kalıyoruz.” dediler. “İzmit'teki Dahiliye ve Çocuk uzmanlarının verdikleri ilaçların enjeksiyonu için, işletmenin sağlık bölümüne başvuruyoruz.” diye devam ettiler. O tarihte penisilin ufak özel şişelerde verilir, önce sulandırılır ve sonra enjekte edilirdi. Gelen işçiler, sağlık memurunun bunu yapamadığını, başhekimin ise “ilacı kim verdiyse, gidin ona sorun” dediğini ve çok müşkül durumda kaldıklarını belirttiler. Bunlar konuşulurken müdür bana bakıyordu. Sağlık memuruna “Kardeşim bu çok kolay bir iş, ver bana penisilin şişesini hemen göstereyim.” dedim ve gösterdim. Müdür bey, işçilere döndü ve “Doktor bey burada dahiliye mütehasısı olarak çalışmayı düşünüyor.” dedi ve işçiler odayı terk ettiler. Müdür bey, şartları anlattı. Lojman vereceğini ve çok uygun ücretle çalışacağımı belirtti. Düşüneceğimi söyledim ve ayrıldık. Piraye'ye “gidelim başhekimle tanışalım ve iş yerimizi bir görelim” dedim. Başhekim ile konuşmamızda müspet bir intiba edinmedim. Sonuçta, karı koca birbirimize baktık ve burada çalışılmaz dedik ve Here-

ke'den ayrılmak üzere istasyona hareket ettik. Treni beklemek üzere peronda dolaşırken, biraz evvel Müdür'ün yanında gördüğümüz işçi temsilcileri yanımıza gelerek, "Doktor bey, fabrikadan ayrılırken başhekim ile görüştüğünüzü biliyoruz ve bu görüşmeden sonra da burada kalmayacağınızı da tahmin ettik. Ama biz size söz veriyoruz hep arkanızda olacağız ve yardımda bulunacağız." dediler. İşçi temsilcilerinin bu davranışı bizi çok etkiledi ve "kalıp, çalışalım" dedik ve işe başladım. Ben iyi bir dahiliyeciyim olarak ve hastanede çalışmayı hedeflemiş bir hekim olarak, işletmede ne yapacağımı bilmiyordum. O tarihlerde fakültelerde işçi sağlığı eğitimi de yoktu. Görevim ne idi, "Hasta bakmak mı?", "Aşı yapmak mı?" diye düşünmeye başladım.

O tarihlerde Türkiye'nin işçi sağlığındaki önderlerinden biri olan Mensucat Santral'in iş yeri hekimi Dr. Osman Nuri Özgen'in "Endüstri Sağlığı" isimli bir tercümesi elime geçti. Bu kitap ve doktor bey ile görüşmelerimiz bana biraz yolumu gösterdi. Hemen Fransa'ya mektuplar yazarak kitaplar ve "Meslek Hastalıkları

Arşivi" isimli dergiyi getirtmeye başladım. Okudukça ufukum açıldı. Bu mecmualarda yorgunluk, sürmenaj, işçi beslenmesi v.d. gibi, bir dahiliye mütehassısı için, o tarihte duyulmamış konular vardı ve bu sahadaki açlığımı devamlı olarak okuyup uygulayarak geçirmeye çalıştım. Bir yıl sonra Bursa'ya Sümerbank Fabrikası'na başhekim ve dahiliye mütehassısı olarak atandım. Burada 4.500 işçi çalışıyordu ve orası benim için çok önemli ve uygun bir araştırma merkezi oldu. Dahiliye uzmanlığını bırakmıştım. Bütün uğraşım, çalışanların sağlık durumları ile ilgili bu yeni alanın, bilimsel yönünü incelemek ve bu geniş işçi kitlesi üzerinde araştırma yapmak oldu. Bu 1952'den 1962'ye kadar devam etti. 1956'da "İşyeri Hekimliği ve İşyerindeki Medikososyal Problemler" isimli kitabımı kendi imkânlarımla bastırdım. O tarihte böyle duyulmamış bir konu hakkındaki kitabı büyük bir masrafla bastırmak, bastırmanın için bir riskti. Ancak Sümerbank Genel Müdürlüğü ve o tarihteki Sanayi Ba-

kanlığı bu girişimimi ve uğraşımı değerlendirerek, karşılık olarak beni, geliştirmek için karar aldılar. O tarihte Türkiye'de gelişebileceğim bir yer olmadığı için, yurt dışına Fransa'ya Sorbonne Üniversitesi'ne gönderildim. Fransa'nın en büyük işçi sağlığı hocası ve organizatörü olan Prof. Dr. Dessoiel benim ufukumu daha da genişletti. Yurda dönünce, Merinos'taki görevime devam ettim. 1960 yılında, 27 Mayıs İhtilali'nin yerel idarecileri, işçilerle bu kadar uğraşan, siyasi görüşünü her zaman çok açık olarak belirten ve demokrat partide yöneticilik yapan bir kişinin Merinos'ta çalışmasının doğru olmadığına karar verip işime son verdiler ve açıkta bıraktılar. Daha sonra, başvurum üzerine SSK, beni Diyarbakır Hastanesi Başhekimliği'ne uygun gö-

rüp atadı. Altı ay sonra Kütahya Azot Fabrikası Başhekimliği'ne geçtim. Orası benim için yepyeni bir araştırma alanı oldu. Fabrikada 1.000 kişi çalışıyordu ve çok çeşitli zehirli gazlara maruz kalıyorlardı. Zehirli gazların etkisi ve korunma usulleri hakkında iki sene çalıştım. 1964'te Çalışma Bakanlığı, ILO'nun 81

Sayı Sözleşmesi'ne göre, yalnız, bu alanda yetişmiş kişilerden oluşan "İş Güvenliği Müfettişleri" teşkilatını İstanbul'da kurdu. Grup Başkanlığı'na, çok değerli meslekdaşım ve Türkiye'de işçi sağlığı konusundaki öncülerden olan Dr. İsmail Topuzoğlu seçildi. Teşkilat, yalnız hekimler ve mühendislerden ibaret 40 müfettişten oluşuyordu. Büyük bir hızla ILO'nun istediği şekilde çalışmalar yapmaya devam ettik. Bu arada Dr. Topuzoğlu merkeze alındı ve ben grup başkanı oldum. En büyük sıkıntımız, bu alanda eğitim ve uygulama yapacak bir referans müessesesinin olmayışı idi. Bu sıkıntıyı hep çektik ve halen de çekmekteyiz. Bir gün Dr. Topuzoğlu bana "ILO'nun işçi sağlığı direktörü Prof. Dr. Parmagianni bir gün için İstanbul'a gelecek kendisi ile görüşelim ve Türkiye'de bir işçi sağlığı ve iş güvenliği merkezi kurulması için Birleşmiş Milletler Teknik Yardım Fonu'ndan desteğini isteyelim." dedi. Bunun için bir proje hazırlamak üzere ILO'nun da yardım edeceğini söyledi ve sonuçta bu proje

hayata geçti. Bugün adı İSGÜM olan kuruluş böyle oluşturuldu. Fakat, bütün bu gelişmelere rağmen bazı olaylardan dolayı rahatsız idim. İş güvenliği müfettişleri istediğim performansı gösteremiyorlar ve üstelikte teşkilata siyasi nedenlerle ilgisi olmayan kimseler atanıyor idi. Bu rahatsızlığımı bakanlığa ilettim. Bakanlık da beni çalışma müşaviri olarak önce Hollanda'ya, üç sene sonra da Belçika'ya nakletti. 7 sene yurt dışında kaldıktan sonra, Ankara'ya döndüm. Bu müddet zarfında çeşitli kongrelerde ve ülkelerde farklı farklı uygulamalar gördüm. Bakanlık Müşaviri ve Araştırma Kolu Başkanı iken İstanbul Tıp Fakültesi, Koruyucu Hekimlik ve Sosyal Tıp Doçentliği'ne atandım (yurtdışındayken doçent imtihanına girmiş ve doçent olmuşum). Üniversitede değerli meslekdaşım Prof. Dr. H. Hilmi Sabuncu ile tanışıp, birlikte çalışmaya başladım. 1984'de YÖK Kanunu'na göre profesör olarak 19 Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü'ne öğretim üyesi ve rektör yardımcısı olarak atandım. 1992'de emekli oldum ve İ. Ü. Onkoloji Enstitüsü'nde kanser epidemiyolojisi konusunda ders vermek üzere sözleşmeli öğretim üyesi olarak atandım ve üç sene kadar önce oradan da ayrıldım. 1986'da Samsun'da iken TTB genel başkanı, Prof. Dr. Nusret Fişek telefon etti ve "iş yerlerinde hekimlik yapabilmek için tabip odaları izni gerekiyor. Biz hekimlerin üniversitelerde bu alanda yeterli bilgi almadıklarını biliyoruz. Bu TTB için bir sorumluluktur. Acaba işyeri hekimi olmak isteyen hekimlere bir seminer yapabilir miyiz?" diye sordu. Planladık ve sonunda seminerler başladı. SSK'nın çok değerli elemanları, işçi sağlığına büyük önem vermiş olan ve yurt dışı uygulamalarını iyi bilen Dr. Engin Tonguç ve Dr. Haldun Sirel'le ve diğer arkadaşlarımla bir seminer ekibi oluşturduk. İlk seminer İstanbul Tabip Odası'nda 45-50 hekimin katılımı ile yapıldı. Seminerde, ilk konuşmayı "Çağdaş Sağlık Anlayışı" konusunda Prof. Dr. Nüsret Fişek, ikinciye ise ben "İşçi Sağlığına Giriş" adı ile anlattım. Karşımda yaşı benden büyük bir çok hekim vardı. Bu seminerlerde, "Artık emekliliğin sonuna gelmiş olan bu kitleye ne verilebilir?" diye düşündüm. Ama bir müddet sonra kurslar, gençlerle doldu. Bu gün 30 bin hekim bu olanaktan yararlandı. Kuşkusuz, istediğimiz düzeyde bir eğitim hazırlayamamanın acısını hep hissettim. Bürokratik alanda, siyasi alanda çok çaba göstermeme rağmen buna muvaffak olamadım.

Bugün yerimi terk ettiğim genç arkadaşlarımla girişimlerinde ilerlemelerini hep isterim. Ümidim, bu alanda gelişmelerin, çok hızlı olarak süreceğidir. Buna, beraber çalıştığımız bütün arkadaşlarımla birlikte inanmak istiyorum."

Sevgili hocamın hayatını incelediğinizde, sanıyorum yazının başlığındaki "İşçi Sağlığının Babası" nitelemesinin hafif kaldığını görüyoruz. Bir avuç insanın 1950'lerde başlatıp geliştirdikleri İşçi Sağlığı konusuna günümüzde eklenen çok fazla bir şeyin olmadığını da açıkça görüyoruz. Hatta bazı alanlarda gerilemenin bile var olduğundan bahsetmek mümkün. İş sağlığı konusunda, bu idari ve bilimsel savaşta onların yol göstericileri yoktu. Bize ne mutlu ki, onlar, hala başvurabileceğimiz kişiler olarak hep yanı başımızda. Bizim bilim aramak için uzaklara gitmemize gerek yok.

Sevgili hocamın ve keza bu etkinliğe katılan bütün hocaların en zevk aldığı hizmet, şüphesiz TTB'nin İşyeri Hekimliği Sertifika Kursları idi. Kendisine hatıralarını sorduğumda zevkle şunları söyledi :

"Seminerlerde, hemen hemen her yerde, doktor arkadaşlarımızın bazıları, "Hocam yaşıncak kaç?" diye sorarlardı. Ben de "Kronolojik yaşı mı, biyolojik yaşı mı soruyorsunuz?" diye şaka ile karışık cevap verirdim. Hele bir keresinde genç bir doktor hanımın yanıma gelip boynuma sarılıp mavi boncuk taktığını hiç unutamam. Beni en çok duygulandıran seminer sonrası aldığım mektuplar olmuştur. Seminere katılanların bir çoğu, "Bizim hayat felsefemizi değiştirdiniz, ufkumuzu genişlettiniz." diyerek, mutluluğumu bir kat daha artırmışlardır. Esasen bu ilerlemiş yaşıma rağmen Türkiye'nin dört köşesine gidebilmemin, günde sekiz saat ders verebilmemin asıl nedeni, meslektaşlarımla bu sahadaki ilgileri ve beni motive etmeleri olmuştur. Kuşkusuz diğer bir motivasyon nedenim, seminerlere katılan bütün öğretim üyelerinin tam bir aile bağı şeklinde birbirine sarılmış olmalarıydı, onlara teşekkür ediyorum."

Biz de, sevgili hocamızı, meslek seçiminde yönlendiren Prof. Dr. Nusret Fişek'e; yıllar önce Hereke istasyonunda hocamızın yolunu kesen ve işçi sağlığı alanına kazandıran işçi temsilcilerine; yazdığı kitabı görerek, duyarlık gösteren ve hocamızın gelişmesi için olanak tanıyan genel müdürlere, bakanlara teşekkür ediyoruz.

Biz sizinle güçlüyüz hocam! ●